

به نام خدا

عنوان:

سن ازدواج دختران

نام دانشجو:

نام استاد:

تاریخ ارائه:

۱۴۰۰/۰۰/۰۰

اشاره :

مدتی است سن ۹ سال برای بلوغ دختر و واداشتن او به تکالیف اجتماعی در این سن و به طور خاص، سن ازدواج در ۹ سالگی مورد سؤال قرار گرفته است .

موارد قانونی در این باره بدین قرار است :

ماده ۱۲۱۰ قانون مدنی اصلاحی سال ۱۳۶۱ :

(هیچ کس را نمی توان بعداز رسیدن به سن بلوغ، به عنوان جنون یا عدم رشد، محجور نمود، مگر آن که رشد یا جنون او ثابت شده باشد .

تبصره ۱: سن بلوغ در پسر ۱۵ سال تمام قمری و در دختر ۹ سال تمام قمری است .

تبصره ۲: اموال صغیری را که بالغ شده است، در صورتی می توان به او داد که رشد او ثابت شده باشد .)

ماده ۱۰۴۱ اصلاحی سال ۱۳۷۰ :

(نکاح قبل از بلوغ ممنوع است .

تبصره: عقد نکاح، قبل از بلوغ با اجازه ولی، به شرط رعایت مصلحت مولی علیه صحیح می باشد .)

در قانون مدنی، پیش از انقلاب اسلامی ایران، قانون بدین صورت بوده است .

ماده ۱۰۴۱ :

(نکاح اناث، قبل از رسیدن به سن ۱۵ سال تمام و نکاح ذکور، قبل از رسیدن به سن ۱۸ سال، تمام ممنوع است. مع ذلک در مواردی که مصالحی اقتضا کند، با پیشنهاد مدعی العموم و تصویب محکمه، ممکن است استثنائاً معافیت از شرط سن اعطا شود، ولی در هر حال این معافیت نمی تواند به اناثی داده شود که کم تر از ۱۳ سال تمام و به ذکوری شامل گردد که کم تر از ۱۵ سال تمام دارند .)

برای آن که این ماده قانونی ضمانت اجرا داشته باشد و افراد به دلیل عرف رایج اجتماعی خویش یا دلیلهای دیگر، در زیر سن قانونی ازدواج نکنند، ماده دیگری نیز، تصویب شده بود .

ماده سوم قانون ازدواج مصوب ۲۰ مرداد ۱۳۱۰ :

(هر کس بر خلاف مقررات ماده ۱۰۴۱ قانون مدنی، با کسی که هنوز به سن قانونی برای ازدواج نرسیده است، مزاجت کند به ۶ ماه الی ۲ سال حبس تأدیبی محکوم خواهد شد. در صورتی که دختر به سن ۱۳ سال تمام نرسیده باشد، لااقل به دو الی سه سال حبس تأدیبی محکوم می شود و در هر دو مورد، ممکن است علاوه بر مجازات حبس به جزای نقدی از ۲۰۰۰ ریال الی ۲۰۰۰۰ ریال محکوم گردد و اگر در اثر ازدواج برخلاف مقررات فوق، واقعه، منتهی به نقص یکی از اعضا یا مرض دائم زن

گردد، مجازات زوج از ۵ الی ۱۰ سال، حبس با اعمال شاقه است و اگر منتهی به فوت زن شود، مجازات زوج حبس دائم با اعمال شاقه است. عاقد و خواستگار و سایر اشخاصی که شرکت در جرم داشته اند نیز، به همان مجازات یا مجازاتی که برای معاون جرم مقرر است، محکوم می شوند (.)

در این نوشتار، سعی شده سن ازدواج دختر از نظر فقهی مورد بررسی قرار گیرد و با نگاهی مختصر به دیدگاه پزشکی و روان شناسی در این موضوع، این امر مورد بحث قرار گیرد که آیا دستاوردهای علوم تجربی، با آنچه در روایات بیان شده، ناسازگارند، یا خیر؟

امید آن که، این تلاش مورد قبول خداوند قرار گیرد و روشن گرِ پاره ای از ابهامها در موضوع مورد بحث باشد .

بلوغ در قرآن

بلوغ حُلْم :

(وإذا بلغ الاطفال منكم الحُلْم فليستأذنوا كما استأذن الذين من قبلهم كذلك يبين الله لكم آياته والله عليم حكيم.) ۱

آن گاه که کودکان شما به حد بلوغ و احتلام رسیدند، باید مانند سایر بالغان با اجازه وارد شوند. خدا آیات خود را برای شما به این روشنی بیان می کند که او دانا و محکم کاراست .

(یا ایها الذین آمنوا لیستأذنکم الذین ملکتم ایمانکم والذین لم یبلغوا الحلم منکم ثلاث مرات من قبل صلاة الفجر وحين تضعون ثيابکم من الظهيرة ومن بعد صلاة العشاء ثلاث عورات لکم.) ۲۰

ای ایمان آورندگان، باید بندگان شما که مالک آنها هستید و اطفالی که هنوز به وقت احتلام نرسیده اند در شبانه روز سه مرتبه برای ورود اجازه بخواهند: پیش از نماز صبح، پس از نماز عشا و هنگام ظهر، آنگاه که جامه از تن بر می گیرید که این سه وقت هنگام خلوت شماست .

بلوغ نکاح :

(وابتلوا الیتامی حتی اذا بلغوا النکاح فان انستم منهم رشداً فارفعوا الیهم اموالهم.) ۳
یتیمان را آزمایش کنید، تا هنگامی که بالغ شده و به ازدواج گرایش پیدا کردند، اگر آنان را به درک مصالح زندگانی خود دانا یافتید، اموالشان را به آنان بدهید .

بلوغ اشد :

(ولا تقربوا مال الیتیم الا بالتی هی احسن حتی یبلغ اشدّه.) ۴
به مال یتیم نزدیک نشوید، مگر آن که راه بهتری را برگزینید، تا آن که به حد رشد برسد .

(ولمّا بلغ اشدّه اتیناه حکماً و علماً وکذلک نجزی المحسنین.) ۵
چون یوسف به رشد رسید، او را حکمفرمایی و دانش بخشیدیم و چنین نیکوکاران را پاداش می دهیم .

(وَأَمَّا الْجِدَارُ فَكَانَ لِغُلَامَيْنِ يَتِيمَيْنِ فِي الْمَدِينَةِ وَكَانَ تَحْتَهُ كَنْزُ لَهُمَا وَكَانَ أَبُوهُمَا صَالِحًا
فَرَادَ رَبُّكَ أَنْ يَبْلُغَا أَشُدَّهُمَا وَيَسْتَخْرِجَا كَنْزَهُمَا رَحْمَةً مِنْ رَبِّكَ.) ٦
اما بازسازی دیوار به آن جهت بود که زیر آن گنجی از دو کودک یتیمی که پدری صالح
داشتند، پنهان بود. خدا خواست تا آن کودکان به حد رشد برسند، تا به لطف خدا
خودشان گنج را بیرون آورند .

(يَا أَيُّهَا النَّاسُ أَنْ كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ مِنَ الْبَعْثِ فَإِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ مِنْ نَظْفَةٍ ثُمَّ مِنْ عَلَقَةٍ
ثُمَّ مِنْ مَضْغَةٍ مُخَلَّقَةٍ وَغَيْرِ الْمَخْلُوقَةِ لَنُبَيِّنَ لَكُمْ وَنُقِرُّ فِي الْأَرْحَامِ مَا نَشَاءُ إِلَى أَجَلٍ مُسَمًّى ثُمَّ
نُخْرِجُكُمْ طِفْلًا ثُمَّ لِتَبْلُغُوا أَشُدَّكُمْ.) ٧
ای مردم، اگر شما در روز قیامت و قدرت خدا بر برانگیخته شدن مردگان شک دارید،
بدانید که ما شما را ابتدا از خاک آفریدیم، آنگاه از نطفه، سپس از خون بسته، بعد از پاره
گوشت تمام و ناتمام، تا قدرت خود را بر شما آشکار سازیم و از نطفه ها آنچه را
مشیت ما تعلق گیرد، در رحمها قرار دهیم، تا در وقتی معین، کودکی از رحم بیرون
آوریم تا زندگی کرده و به حد رشد برسد .

(وَلَمَّا بَلَغَ أَشُدَّهُ وَاسْتَوَىٰ آتَيْنَاهُ حُكْمًا وَعِلْمًا وَكَذَلِكَ نُجْزِي الْمُحْسِنِينَ.) ٨
و هنگامی که موسی به رشد رسید و کمال یافت، ما به او حکم و علم بخشیدیم و چنین
به مردم نیکوکار پاداش می دهیم .

(هُوَ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ مِنْ نَظْفَةٍ ثُمَّ مِنْ عَلَقَةٍ ثُمَّ يُخْرِجُكُمْ طِفْلًا ثُمَّ لِتَبْلُغُوا أَشُدَّكُمْ
ثُمَّ لَتَكُونُوا شُيُوخًا.) ٩

او خدایی است که شما را از خاک آفرید، سپس از نطفه، آن گاه از خون بسته، پس از آن شما را از رحم مادر، کودکی بیرون آورد، تا آن که به سنّ رشد رسیده و سپس پیر شوید .

(و وصینا الانسان بوالديه احساناً حملته امه کرهاً ووضعتہ کرها و حملہ و فصالہ ثلاثون شهراً حتی اذا بلغ اشدہ و بلغ اربعین سنۃ قال ربّ او زعنی ان اشکر نعمتک الّتی انعمت علی و علی والدی وان اعمل صالحاً ترضیہ واصلح لی فی ذریتی انی تبت الیک وانی من المسلمین.) ۱۰

ما انسان را به احسان در حق پدر و مادر سفارش کردیم. مادر، با رنج، بار حمل را تحمل کرد و با مشقت وضع حمل کرد و سی ماه مدت حمل و شیرخواری بود، تا وقتی که به حد رشد رسید و چهل ساله شد آن گاه سزاوار است که بگوید: خدایا مرا بر نعمتی که به من و پدر و مادر من بخشیدی شکر بیاموز و به کار شایسته ای که خشنودی تو در آن است، موفق بدار و فرزندان مرا صالح گردان. بارالها! من به سوی تو بازگشتم به درستی که من از تسلیم شدگانم .

بلوغ در روایات

روایات ۹ سال

1. امام صادق(ع) می فرماید :

(حدّ بلوغ المرأة تسع سنین.) ۱۱

حد بلوغ زن نه سالگی است .

2. همان بزرگوار می فرماید :

(اذا بلغ الغلام ثلاث عشرة سنة كتبت له الحسنة وكتبت عليه السيئة وعوقب واذا بلغت الجارية تسع سنين فكذلك وذلك انها تحيض لتسع سنين.) ۱۲
هنگامی که پسر سیزده ساله شد، خوبیها و بدیهای او نوشته می شود و بر بدیها کیفر می شود. زمانی که دختر نه ساله شد همان حکم را دارد؛ زیرا در نه سالگی حیض می شود.

3. همان بزرگوار می فرماید :

(اذا بلغت الجارية تسع سنين دفع اليها مالها و جاز امرها في مالها و اقيمت الحدود التامة لها و عليها.) ۱۳
زمانی که (دختر) به نه سالگی رسید، دارایی او، به او بازگردانده می شود و رواست که در مال خود تصرف کند و حدود تامه، به سود او و علیه او جاری می شود.

4. امام باقر(ع) می فرماید :

(الجارية اذا بلغت تسع سنين ذهب عنها اليتيم وزوجت و اقيمت عليها الحدود التامة عليها و لها...) ۱۴
هنگامی که دختر نه ساله شد، کودکی او پایان می پذیرد و ازدواج می کند و حدود عمومی علیه او و به سود او جاری می شود.

5. همان بزرگوار می فرماید :

(فی حدیث قال: ان الجارية لیست مثل الغلام ان الجارية اذا تزوجت و دخل بها ولها تسع سنین ذهب عنها الیتیم و دفع اليها مالها و جاز امرها فی الشراء والبیع و اقیمت علیها الحدود التامة و اخذت لها وبها....) ۱۵

به درستی که دختر مانند پسر نیست، همانا دختر نه ساله هنگامی که ازدواج و پیوند زناشویی برقرار کند، از کودکی خارج شده و دارایی او را می توان به او واگذار و خرید و فروش او نیز نافذ است و حدود تامه بر او جاری می شود و برای او نیز، علیه دیگری حدود تامه اجرا می شود .

6. امام صادق(ع) می فرماید :

(اذا تم للغلام ثمان سنین فجائز امره و قد و جبت علیه الفرائض والحدود و اذا تم للجارية تسع سنین كذلك.) ۱۶

زمانی که پسر هشت ساله شد، تصرفات مالی او روا می شود واجبات و حدود بر او جاری می گردد و زمانی که دختر نه ساله شد، همان حکم را دارد .

7. امام باقر(ع) می فرماید :

(لایدخل بالجارية حتی یأتی لها تسع سنین او عشر سنین.) ۱۷

همبستر شدن با دختر تا پیش از نه یا ده سالگی جایز نیست .

8. امام صادق(ع) می فرماید :

(اذا تزوج الرجل البجارية وهي صغيرة فلا يدخل بها حتى يأتى لها تسع سنين). ۱۸
هنگامی که مردی با دختر کوچکی ازدواج کرد، نباید با او پیوند زناشویی برقرار کند، تا دختر نه ساله شود .

9. امام صادق(ع) به مردی فرمود: برو به قاضی بگو: رسول خدا(ص) فرمود :

(حد امرأة ان يدخل بها على زوجها ابنة تسع سنين). ۱۹
حد زنی که شوهرش می تواند با او پیوند زناشویی برقرار کند، دختر نه ساله است [از نه سالگی به بعد .]

10. امام صادق(ع) فرمود :

(ثلاث يتزوجن على كل حال: التي لم تحض ومثلها لا تحيض .
قال: قلت: و ما حدها؟ قال(ع): اذا اتى لها اقل من تسع سنين). ۲۰
سه گروه از زنان هستند که عده ندارند: زنی که حیض نشده است و مانند او نیز حیض نمی شوند .

راوی گوید: پرسیدم: حد آن چیست؟

حضرت فرمود: هنگامی که کم تر از نه سال داشته باشد .

روایتی دیگر بمانند این روایت بیان شده است: راوی می گوید: شنیدم امام صادق(ع) می فرماید :

(ثلاث يتزوجن على كل حال التي قد يئست من المحيض... والتي تحض ومثلها
لاتحيض .

قلت: و متى تكون كذلك؟

قال: ما لم تبلغ تسع سنين فانها لاتحيض و مثلها لاتحيض.(۲۱)
توضیح: روایاتی که دلالت می کنند: (صبیه التي لاتحيض مثلها لا عدة عليها) بسیارند
ولی در این روایت, سن مطرح شده است .

11. از امام رضا(ع) درباره کنیز کم سنی که بالغ نشده و لازم نیست مرد او را استبرا
کند(با خبر شود که حامله است یا خیر) فرمود :

(إذا لم تبلغ استبرأت شهر .

...

این قسمت از فایل حذف شده است...

**آنچه ملاحظه می کنید، تنها بخشی از فایل اصلی می باشد
جهت دسترسی به متن کامل با پسوند ورد، فایل را خریداری نمایید.**

...

اسماعیل بن جعفر می گوید :

(ان رسول الله(ص) دخل بعائشه وهي بنت عشر سنين و ليس يدخل بالجارية حتى تكون امرأة). ۳۸.

به درستی که پیامبر(ص) با عایشه آن گاه که دختری ده ساله بود، ارتباط زناشویی برقرار کرد و ارتباط زناشویی برقرار نمی شود، تا این که دختر، زن به شمار آید .

بیادآوری: بسیاری بر این باروند مراد از روایات نه سال، پایان نه سال است و منظور از روایات ده سال نیز، ورود در ده سالگی است، پس روایات نه سال و ده سال، هر دو یک سن را مطرح می کنند. ۳۹.

روایت ۱۳ سال :

1. راوی می گوید: از امام صادق(ع) پرسیدم: پسر در چه زمانی باید نماز بگزارد؟ امام فرمود :

(إذا أتى عليه ثلاث عشرة سنة فإن احتلم قبل ذلك فقد وجبت عليه الصلاة وجرى عليه القلم والجارية مثل ذلك ان أتى لها ثلاث عشرة سنة او حاضت قبل ذلك فقد وجبت عليها الصلاة وجرى عليها القلم). ۴۰.

هرگاه سیزده ساله شود. البته اگر پیش از سیزده سالگی محتلم شود، نماز بر او واجب است و قلم تکلیف بر او جاری می شود. دختر هم مثل پسر است، هرگاه سیزده ساله شد، یا پیش از آن حیض شد، نماز بر او واجب می شود و قلم تکلیف بر او جاری می گردد .

سه حدیث دیگر نیز بیان شده که در آن سیزده سالگی مطرح شده است، ولی این سه عام بوده و ذکری از دختر به طور خاص در آنها به میان نیامده است. ۴۱

روایات زمان وقوع حیض :

درپاره ای از روایات، واجب شدن برخی از احکام بر دختران، به فرا رسیدن سن خاصی بسته نشده است، بلکه زمان واجب شدن آن احکام را زمانی بیان کرده اند که دختر حائض می گردد. در حقیقت، روشن ترین نشانه بلوغ جنسی را در دختر زمان واجب شدن پاره ای از کارهای عبادی یاد کرده اند :

1. امام صادق(ع) می فرماید :

(على الصبی اذا احتلم الصیام وعلى الجارية اذا حاضت الصیام والخمار). ۴۲
پسر وقتی محتلم شد، باید روزه بگیرد و دختر وقتی که حیض شد، روزه و پوشش بر او واجب است .

2. در خبر دیگر آمده :

(على الصبی اذا احتلم الصیام وعلى المرأة اذا حاضت الصیام). ۴۳

3. امام باقر(ع) می فرماید :

(لا یصلح لجارية اذا حاضت الا ان تختمر الا ان لا تجده). ۴۴

دختر از هنگامی که حیض شد، نباید بدون پوشش باشد، مگر آن که وسیله پوشش نیابد .

4. راوی از پوشش زن در نماز می پرسد، امام صادق(ع) می فرماید :

(ولا يصلح للحرّة اذا حاضت الا الخمار الا ان لا تجده.) ۴۵
آزاد (غیر کنیز) از هنگامی که حیض شد، نباید بدون پوشش باشد، مگر آن که وسیله پوشش نیابد .

5. از امام علی(ع) نقل شده که فرمود :

(اذا حاضت الجارية فلا تصلى الا بخمار.) ۴۶
از هنگامی که دختر حیض شد، نباید بدون پوشش نماز بگزارد .

6. از امام باقر(ع) درباره پوشش کنیز پرسیده شد، امام فرمود :

(لو كان عليها لكان عليها اذا هي حاضت وليس عليها التقنع في الصلوة.) ۴۷
اگر بر کنیز پوشش لازم باشد، این امر از زمانی است که حیض شود

7. پیامبر(ص) می فرماید :

(لا يقبل الله صلوة جارية قد حاضت حتى تختمر.) ۴۸
خداوند نماز دختری را که حیض شده نمی پذیرد، مگر آن که با پوشش باشد .

8. اسحاق بن عمار می گوید: از امام رضا(ع) پرسیدم: آیا پسر ده ساله باید حج بگذارد؟ امام فرمود :

(عليه حجة الاسلام, اذا احتلم وكذلك الجارية عليها الحج اذا طمشت). ۴۹
از هنگامی که محتلم می شود, بر او حج واجب است و دختر هم از زمانی که خون حیض دید, بر او حج واجب می شود .

9. عبدالرحمان بن حجاج می گوید: از امام کاظم(ع) پرسیدم: دختر نابالغ, از چه زمانی باید سر خود را از نامحرم بپوشاند و چه زمانی باید در نماز با پوشش باشد؟ امام فرمود :

(لاتغطي رأسها حتى تحرم عليها الصلاة). ۵۰
از زمانی که گزاردن نماز بر او حرام می شود [یعنی از زمانی که حیض می شود].

10. امام صادق(ع) می فرماید :

(اتی علی(ع) بجارية لم تحض قد سرقت فضربها اسواطاً ولم تقطعها). ۵۱
حضرت علی(ع) درباره دختری که هنوز حائض نشده و دزدی کرده بود, دستور داد که او را چند تازیانه بزنند, ولی دست او را قطع نکنند .

روایاتی که اشاره به بلوغ دختر دارد :

1. پیامبر اکرم(ص) می فرماید :

(ثمانية لا يقبل الله لهم صلاة: منهم المرأة المدركة تصلى بغير خمار). ۵۲
هشت گروهند که نماز آنان مورد قبول خداوند واقع نمی شود. یک گروه از آنان دختران
بالغ هستند در حالی که نماز خود را بدون پوشش بخوانند .

(... 2. قال سألت ابا عبد الله (ع) عن الجارية الصغيرة يزوجهها ابوها أ لها امر اذا بلغت؟

قال: لا، ليس لها مع ايها امر .

...

این قسمت از فایل حذف شده است...

**آنچه ملاحظه می کنید، تنها بخشی از فایل اصلی می باشد
جهت دسترسی به متن کامل با پسوند ورد، فایل را خریداری نمایید.**

...

روایات ۱۰ سال: سه روایت است که یک روایت می گوید: از این زمان به بعد دختر
فریب خورده به شمار نمی آید و دو روایت می گویند: با دختر کم تر از ده سال نباید
آمیزش کرد .

روایات ۱۳ سال: واجب شدن نماز و جاری شدن قلم تکلیف بر دختر را از این سن و یا
از زمان پدید آمدن حیض، در صورتی که پیش از سیزده سال رخ داده باشد، می دانند .

روایات حیض: ده روایت در این باره وجود دارد :

الف. چهار روایت: زمان واجب شدن پوشش، از زمان وقوع حیض به بعد می باشد .

ب. چهار روایت: زمان واجب شدن حجاب در نماز، از زمان وقوع حیض به بعد است .

ج. دو روایت: زمان واجب شدن روزه از زمان وقوع حیض به بعد است .

د. یک روایت: زمان واجب شدن حج از زمان وقوع حیض به بعد است .

هـ. یک روایت: می گوید امام(ع) قبل از این زمان، بر دختر حدود را اجرا نکرده است .

روایات بلوغ دختر: در این باره، پنج روایت وجود دارد :

الف. یک روایت: واجب شدن حجاب در نماز، از زمان بلوغ دختر به بعد است .

ب. سه روایت: درباره پذیرفتن و نپذیرفتن دختر ازدواج کودکی خود را از سوی پدر یا ولی .

ج. یک روایت: در این باره که دختر بالغ نمی تواند ازدواج خود را بر هم زند .

روایات بلوغ کودک: در این باره هفت روایت وجود دارد :

الف. یک روایت می گوید: پس از بلوغ کودک، پرداخت زکات بر او واجب می شود .

ب. دو روایت می گوید: حد مرتد پس از بلوغ کودک اجرا می شود .

ج. یک روایت می گوید: کودک پس از بلوغ علیه دیگران حد را می تواند اجرا کند .

د. یک روایت می گوید: پس از بلوغ کودک او می تواند در اموال خود تصرف کند .

هـ. یک روایت می گوید: کودک وقتی بالغ شد، می تواند نسبت به ازدواج زمان کودکی خویش تصمیم بگیرد .

و. یک روایت می گوید: از زمان بلوغ کارهای فرد ثبت می گردد .

آرای فقیهان

فقیهان در بیان آرای فقهی خود، به طور معمول در کتاب (الحجر) و گاه در کتاب الصلاة یا صوم یا زکات یا حج، یا تجارة یا نکاح یا حدود و قصاص و بسیار کم در جاهای دیگر، به بحث بلوغ پرداخته اند که سعی می شود آرای فقهای معروف از ابتدای عصر غیبت، به گونه مختصر ذکر شود .

بیادآوری: ۱. واژه بلوغ در آرای فقهی یاد شده در جدول زیر، به معنای زمان واجب شدن کارهای شرعی است .

2. فقیهان که چند نشانه برای بلوغ یاد کرده اند، هر نشانه را که زودتر واقع شد، نشانه شروع کارهای واجب می دانند .

با بررسی آرای فقیهان روشن گردید :

1. همگان سن را به عنوان حد بلوغ مطرح کرده اند. البته شیخ مفیدتها در بحث واجب بودن روزه، زمان آن را وقوع حیض بیان کرده. شیخ صدوق نیز در دو کتاب خود، واجب شدن روزه و حجاب را از زمان حیض به بعد یاد کرده است .

2. شماری افزون بر سن، حیض را نیز، به عنوان زمان بلوغ؛ یعنی زمان واجب شدن کارهای عبادی و اجتماعی مطرح کرده اند، ولی گفته اند: خونی که دختر پیش از نه سالگی ببیند، خون حیض نیست. بنابراین، در همه دختران، نه سالگی زمان واجب شدن کارهای عبادی و اجتماعی است، حال چه در همان نه سالگی حیض شوند، یا پس از آن. (فایده ذکر حیض در جایی است که سن فردی روشن نباشد).

آنان که احتلام یا رویش موی خشن بر شرمگاه یا حمل را مطرح کرده اند، در صورت تقدم سن، نه سالگی دختر را زمان وجوب تکالیف دانسته اند .

3. سن واجب شدن کارهای عبادی و اجتماعی را بر دختر، همه، نه سال بیان داشته اند، به جز شیخ طوسی و ابن حمزه که در برخی کتابهای خویش، نه سال و در برخی دیگر ده سال را مطرح کرده اند و البته شیخ طوسی در مبسوط پانزده سال را هم بیان کرده است .

یکی از آقایان، در رساله عملیه خود، سیزده سال را در صورتی که نشانه حیض یا رویش موی خشن بر شرمگاه پیش از آن واقع نشده باشد، زمان واجب شدن تکالیف ذکر کرده است. ۱۱۵

۴. فیض کاشانی نیز، رأی خاصی دارد :

آن گونه که صاحب جواهر نیز بیان داشته، همه فقهای شیعه و اهل سنت، یک زمان را زمان واجب شدن تکالیف دانسته اند و بین تکلیفهای گوناگون فرق قائل نشده اند. ۱۱۶

در این موضوع، فیض کاشانی رأیی جداگانه داشته، روزه را در سیزده سالگی یا زمان وقوع حیض قبل از سیزده سال و حدود را نه سالگی، واجب و وصیت و عتق را در ده سالگی جایز دانسته است .

...

این قسمت از فایل حذف شده است...

**آنچه ملاحظه می کنید، تنها بخشی از فایل اصلی می باشد
جهت دسترسی به متن کامل با پسوند ورد، فایل را خریداری نمایید.**

...

(سلوک شارع در جعل احکام نسبت به موضوعات طبیعی خارجی، تعیین نشانه ای طبیعی است .)

و نیز بیان داشته اند :

(در مسأله بلوغ، شارع نشانه های طبیعی، چون احتلام و رویش مو را مطرح کرده، پس این امر که حیض، نشانه بلوغ باشد، چندان بعید نیست.)

14. نشانه بلوغ باید دائمی باشد، یا غالبی و روایات نه سال با واقعیت خارجی برابری ندارد .

15. ازدواج امری تعبدی نیست، زیرا پیش از نه سال هم برای ولی مشروع بوده است. ازدواج به عنوان امری طبیعی و خارجی به معنای آمادگی جسمی برای ازدواج مطرح شده، پس نه سال نشانه حصول این آمادگی؛ یعنی بلوغ می باشد و اصل، بلوغ می باشد نه سن .

16. از مستندات باورمندان به نه سال، شهرت است که در شهرت باید توجه داشت، به دلیل روایات معارض، روی گرداندن از مشهور زشت و نکوهیده نیست .

17. بعد از تعارض و تعادل یا تساقط دو دسته روایات، مرجع کتاب و سنت می شود که قاعدگی و بلوغ نکاح را میزان بلوغ معرفی کرده اند .

18. علمای شیعه پانزده سال را برای پسر و نه سال را برای دختر نمایانگر بلوغ دانسته اند در قانون مدنی جمهوری اسلامی ایران نیز، همین مطلب آمده است و این براساس پاره ای از احادیث است، ولی ما از راه قانون تحول اجتهاد، با تحول زمان و شرایط ویژگیهای موضوعات می توانیم بگوییم: حاصل شدن بلوغ در نه سالگی برای دختران

در زمان صدور روایات بود، نه دخترانی که در این زمان هستند؛ زیرا دختران در روزگار معصومان به نشانه های بلوغ، که حیض و حمل باشد، در نه سالگی دست می یافتند و بیش تر آنان در سن یاد شده عادت ماهانه می شدند، پس می توانیم بگوییم نه سالگی برای حاصل شدن بلوغ آنها موضوعیت ندارد، بلکه طریقت دارد. در آن زمان که نه سال گفته شده، از باب تعیین مصداق بوده است. پس معیار و میزان برای پیدایش بلوغ، عادت ماهانه است، نه نه سالگی .

19. بسیاری بر این باورند؛ علت آن که در روایات نه سالگی زمان بلوغ اعلام شده، آن است که در عربستان هوا گرم بوده و در مناطق گرمسیر بلوغ جنسی زودتر واقع می شود .

20. لازمه پذیرش نه سال، کنار گذاردن بسیاری از روایات است که در آن حیض بیان شده است .

دلیل‌های واجب شدن کارهای عبادی و اجتماعی دختران از ۹ سالگی

1. بیش از بیست روایت که سند پاره ای صحیح و پاره ای گمان به درستی آنها می رود، دلالت دارند که دختران از نه سالگی باید به عبادت پردازند و مسؤول کارهایی که انجام می دهند خواهند بود و قانون بر آنان جاری می شود .

2. شهرت؛ با توجه به این امر که مسأله مورد نیاز همگان بوده و مسلمانان در امر ازدواج، طلاق، داد و ستد، ارث و ... پی گیر سن بلوغ دختران بوده اند، پس بی گمان از امام (ع) زیاد پرسش می شده و امام جواب می فرموده؛ از این روی، قول مشهور، برابر

نظر معصوم بوده است و نمی توان پذیرفت معصومان(ع) در پاسخ پرسشهای مکرر شیعیان، ۱۳ سال یا زمان پدید آمدن حیض را هنگام واجب شدن کارهای عبادی بیان کرده اند، ولی فقها همگی رأی به خلاف آن داده اند .

3. در صورت ناسازگاری روایات، برابر امر: (خذ بما اشتهر بین اصحابک) می بایست عمل کرد .

4. شماری ۹ سالگی را سن بلوغ دختران و زمان واجب شدن کارهای عبادی دانسته اند و بر آن، ادعای اجماع کرده اند، مانند: ابن ادریس در سرائر، صاحب جواهر، شیخ طوسی و ابن زهره. ۱۲۰

5. ما علم اجمالی به یکی از دو حجت داریم :

الف. یا اجماع فقها، بدون استناد به روایات تحقق یافته (اجماع بر ۹ سال و یا دست کم اجماع بر این که ۱۳ سالگی سن بلوغ نیست یا اجماع بر جدا نبودن تکلیفها) و خود به عنوان دلیل کاشف و مستقل حجت است .

ب. یا روایات، مورد استناد فقها بوده که شهرت استنادیه، سبب قوت اسناد روایات می گردد .

6. دلیلهای تکلیفها، فراگیرند و همه انسانها را در بر می گیرند. دلیلهای دلالت کننده بر برداشته شدن قلم از کودک، کودکان را جدا کرده است. احادیث می گویند در ۹ سالگی، یتیم و کودکی از بین می رود .

7. روایت یزید کناسی (حدیث ۲۱ از احادیث ۹ سال) دلالت روشن بر این مطلب دارد که ۹ سال سن بلوغ دختر (در امر ازدواج و اقامه حدود) است، اگر دختر در این سن خون حیض ندیده باشد، روایت حمران (حدیث ۱۴ از احادیث ۹ سال) نیز دلالت بر جایز بودن آمیزش پس از نه سال و پیش از پدید آمدن حیض می کند پس در این دو روایت، به روشنی بیان شده که سن مطرح است، اگر چه دختر خون ندیده باشد .

...

این قسمت از فایل حذف شده است...

**آنچه ملاحظه می کنید، تنها بخشی از فایل اصلی می باشد
جهت دسترسی به متن کامل با پسوند ورد، فایل را خریداری نمایید.**

...

آیا درباره سن بلوغ هم در اجلاس صحبت شد؟

می گوید :

(آنها سن بلوغ نمی گویند؛ زیرا تکلیف و عبادت برای ما مهم است. آنها به سن ازدواج اشاره می کنند که قطعنامه ای هم بود و بنده مجبور شدم توضیح دهم که ما انواع بلوغ داریم: بلوغ سیاسی، بلوغ عبادت، بلوغ ازدواج، بلوغ اجتماعی و تفاوت هر یک را بیان

کردم. در عین حال آنها بر سن ۱۸ سال تصریح کردند. در آن جا گفته شد: هر کس زیر ۱۸ سال سن دارد کودک نامیده می شود. این موضوع هم با تلاش کارشناسان به این شکل تغییر کرد که با استناد به سند پکن که سن روشنی قید نکرده عمل شود. اما درباره بلوغ و سن ازدواج، با استناد به سخنرانی اخیر مقام معظم رهبری که فرمودند: تأکید می کنم بر مسئله ازدواج، در برخی شهرها که دختران را در سن پایین و خلاف میلشان وادار به ازدواج می کنند و دستور فرموده بودند که قوانین مانع این کارها بشود، سخن گفتم که بسیار مورد توجه قرار گرفت. آنها می دیدند که جمهوری اسلامی ایران، با ازدواج تحمیلی در سن پایین و ازدواج زودرس مخالف است و در آن جا آماری ارائه کردیم که این حداقل سن در قانون مدنی است در حالی که میانگین سن ازدواج برای زنان ۲۲ و برای مردان ۲۴ سال است. (۱۲۸)

در این اواخر، پس از سخنرانی مقام معظم رهبری در استان هرمزگان و نصیحت و ارشاد مردم آن استان که: دختران خود را در سن پایین، به زور شوهر ندهند، ۱۲۹ بسیاری، سخنان ایشان را حمل بر مخالفت با ازدواج در سن پایین و در نتیجه اعتراض به قانون جایز بودن ازدواج از ۹ سالگی کردند .

از این روی، شورای فرهنگی - اجتماعی زنان وابسته به شورای عالی انقلاب فرهنگی از دفتر ایشان درخواست توضیح بیش تر کرد و ایشان فرمود :

(نظر این جانب به اجبار بر ازدواج است که قاعدتاً در مورد سنین پایین محتمل تر است و گر نه اگر اجباری درکار نباشد، ازدواج در سن تکلیف شرعی مانع ندارد .)

بلوغ دختران ۱۳۰

به هنگام تولد، کلیه اعضای جنسی و مراکز فعالیت این اعضا وجود دارند. هیپوتالاموس، هیپوفیز، تخمدان، رحم، لوله ها و فرج همه سالم و بالقوه آمادگی هیجان، انگیزش و تلاش دارند، ولی تا سالها در خواب و آرامش هستند، تا این که مرکزهایی در مغز، تکامل یافته و فرمانهای لازم را به هیپوتالاموس صادر کند. با صدور این فرمان، هیپوتالاموس سبب جنب و جوش غده هیپوفیز، و ترشح هورمونهای گونادوتروپ FSH و LH می گردد و این هورمون، به نوبه خود سبب جنب و جوش تخمدان، رشد و تکامل تخم و بستر رحم و قاعدگی ماهانه می گردد .

اندازه تخمدانها تا پنج سالگی ثابت است، تا این که رشد تخمدانها برابر افزایش سن آغاز می شود. بین سالهای ۶ تا ۸ سالگی، حجم کلی رحم افزایش چشمگیری پیدا می کند. با ترشح هورمونهای استروئیدی جنسی، رشد پستانها، دستگاه ژنیتال، موهای جنسی و ساختمان جسمانی، انگیزته می شود .

سن بروز دگرگونیهای بدنی دوره بلوغ، بسیار است، نخستین دگرگونی بدنی در دختران، شروع رشد پستانها (تلاک) و یا آغاز رشد موهای زهار (پوبارک) است. سن شروع تلاک و پوبارک دگرگون شونده است. ۱ ۳/۲ سال به درازا می کشد تا از شروع رشد پستانها، (منارک) (نخستین حیض یا عادت ماهیانه) ظاهر شود. منارک در پی یک سیکل بدون تخمک گذاری رخ می دهد. اما چنانچه نخستین سیکل تخمک گذاری انجام شود، امکان حامله شدن فرد بدون بروز نخستین قاعدگی وجود خواهد داشت. به طور معمول، مراحل بلوغ در دخترها حدود ۴/۵ سال به طول می انجامد و مدتها پس

از نخستین قاعدگی تخمک گذاری آغاز می گردد. از این روی، خونریزی آغازین دختران، به طور معمول به سامان نیست و بیش از ۸۰٪ قاعدگیهای سال اول بدون تخمک گذاری هستند، ولی ظرف ۱۸ ماه پس از منارک (نخستین قاعدگی) بیش تر سیکلهای قاعدگی با تخمک گذاری همراه می شوند. هر چند ممکن است تخمک گذاری در ۲۵٪ تا ۵۰٪ نوجوانان تا چهار سال پس از نخستین قاعدگی اتفاق بیفتد. عوامل بسیاری بر شتاب یا پس افتادن بلوغ تأثیر می گذارند. این عوامل عبارتند از: نوع تغذیه، وراثت، دوری یا نزدیکی به خط استوا .

در ضمن هیجانها و جنب وجوشهای شدید بدنی، کاهش محتوای چربی بدن، بیماریهای مزمن و سوء تغذیه و نیز ساکن بودن در مناطق بالا، بلوغ را واپس می اندازد. عوامل اجتماعی و فرهنگی نیز در شتاب بلوغ کارگر خواهد بود .

در جهان، بلوغ در بین دختران معمولاً بین سالهای ۹ تا ۱۶ سالگی اتفاق می افتد و اگر قاعدگی پیش از نه سال پدید آید یا پس از شانزده سال هنوز واقع نشده باشد، غیرطبیعی خواهد بود .

در قرن گذشته در آمریکا و تمام کشورهای صنعتی، میانگین سن آشکار شدن بلوغ و سن نخستین قاعدگی (منارک) پیوسته در حال کاهش بوده است. علت این امر را در بهبود وضعیت تغذیه و بالا رفتن سطح بهداشت عمومی و نیز دگرگونی شیوه زندگی مردم دانسته اند. به عنوان نمونه بین سالهای ۱۸۵۰ تا ۱۹۶۰ در اروپای غربی، در برابر هر ده سال، ۴ ماه سن بلوغ دختران کاهش یافته است .

بلوغ، به طور معمول از شتاب رشد بدن شروع می شود و حدود یک سال پیش از قاعدگی به حداکثر می رسد. پیدایش نخستین قاعدگی آخرین مرحله بلوغ است که سرعت رشد قد، پس از آن کندتر شده و تا ۱۸ سالگی بیش از ۶ سانتی متر نخواهد بود. از این روی شایستگی رشد دختران در مراحل بعد از منارش (عادت ماهیانه) محدود می شود. رشد ناگهانی بدن به واقع بازتابی است از فرآیند فراگیری که دربرگیرنده افزایش توده عضلانی و رشد کم و بیش تمام اندامهای داخلی می شود. این سیرها هم به هورمون رشد و هم به استروئیدهای جنسی وابسته اند. نخستین دگرگونی در رحم، افزایش طول جسم آن است، سپس عرض و ضخامت جسم و گردن رحم هر دو افزایش می یابد. این سیر، بین ۷ تا ۹ سالگی آغاز می شود. به طور معمول، در ۱۲ سالگی سطح مقطع رحم به 4×2 cm می رسد. با سونوگرافی می توان دید که بدون فاصله، پیش از بروز منارک (قاعدگی) به سرعت بر ضخامت آندومتر افزوده می شود. واژن (فرج) نیز مانند رحم، بافتی است که نسبت به استروژن واکنش نشان می دهد. طی دوره بلوغ، استروژن که به تازگی بر غلظت آن افزوده شده، رشد کلی واژن و رشد بافت پوششی آن را بر می انگیزد. لبهای کوچک و بزرگ هر دو با افزایش اندازه و ضخامت به استروژن پاسخ می دهند. در همین زمان ضخامت پرده بکارت و سوراخ آن نیز تا قطر حدود یک سانتی متر زیاد می شود .

جدول سن شروع قاعدگی در ملیتهای گوناگون ۱۳۱ و سن شروع قاعدگی دختران دبیرستانهای تهران ۱۳۲ در این بخش ذکر می گردد :

دبیرستانهای تهران

سن قاعدگی

۹_9/99

۱۰_10/99

۱۱_11/99

۱۲_12/99

۱۳_13/99

۱۴_14/99

۱۵_15/99

۱۶_16/99

قاعده نشد

با شروع دوره بلوغ، ترشح غدد و هورمونها، افزون بر اثرظاهری در اندامها و بدن، اثرهایی بر روی احساس و انگیزه نوجوان می گذارد؛ از این روی روان پزشکان بر این باورند انگیزه جنسی را آندروژن خاص مانند تستسترون شعله ور می سازد که در دوره نوجوانی سطح آن بالاتر از تمام دوران زندگی است. در میانه های دوره نوجوانی،

جریانهایی مربوط به سکس، تصویر زن، حاملگی، نقشهای کلیشه ای مرد و زن، ذهن پسران و دختران نوجوان را به خود مشغول می سازد .

اواخر دوره نوجوانی نیز، دوره احساسها و هیجانهای قوی با جنس مخالف است .

...

...

امام خمینی، در تحریر الوسیله می نویسد :

(از زمانی که دختر بالغه رشیده شد، احتیاط آن است که اذن پدر یا جدّ و نیز اذن دختر، هر دو در امر ازدواج دختر، در نظر گرفته شود.) ۱۴۰

صاحب جواهر نیز می نویسد :

(پدر و جد بر بکر رشیده در دائم و منقطع، ولایت ندارند.) ۱۴۱

همو می نویسد :

(عبارة المرأة معتبرة في العقد مع البلوغ والرشد (ای العقل) فيجوز لها ان تزوج نفسها .)

شماری از فقیهان دیگر نیز از جمله ابن ادریس در سرائر ۱۴۲، به این مسأله اشاره کرده اند .

در صورتی که ازدواج به مصلحت دختر باشد، حال آن که دختر هنوز به رشد لازم جهت تصمیم گیری برای ازدواج خویش نرسیده و در ضمن پدر و پدربزرگ نداشته باشد، برابر نظر برخی فقها می توان با اجازه حاکم شرع، برابر مصلحت دختر، عقد کرد .

11. شماری، از زیانهای ازدواج زودرس را از دست دادن موقعیت تحصیلی و کسب مهارتهای شغلی و موقعیت اقتصادی دختران یاد کرده اند .

بی گمان این امور به دلیل باورهای غلط افراد است. سفارش مکرر در قرآن که مبنای زندگی مشترک باید معاشرت به معروف باشد ۱۴۳ و سفارش و تأکید بسیار شرع مقدس اسلام بر علم آموزی روشن می سازد که در فرهنگ اسلامی، ازدواج مانع ادامه تحصیل نخواهد بود. اگر ازدواج را از پیرایه هایی که خود بر آن بسته ایم رها سازیم، آشکار می گردد که ازدواج می تواند سبب آرامش خاطر شود. آرامشی که موجب می شود فرد تمرکز بهتری جهت فراگیری علم داشته باشد. مردی که سفارشهای مکرر خداوند را در امساک به معروف و معاشرت به معروف با همسر خویش نادیده نمی گیرد، رشد معنوی را حق زن می داند و نه تنها مانع تحصیل او نخواهد شد، بلکه مشوق او نیز در این رشد عقلی و ادراکی خواهد بود .

کسب مهارت‌های شغلی نیز ارتباط چندانی با مجرد یا تأهل ندارد. برخی می‌پندارند که شغل تنها به کار خارج از خانه و به مفهوم غربی آن اطلاق می‌شود، غافل از آن که مبانی فکری مسلمانان، با آنچه توسط سازمان‌های بین الملل ارائه می‌گردد، گاه فاصله بسیار دارد .

در تفکر اسلامی ما، خانه داری شغلی شریف است و زن علاوه بر پذیرش مسئولیت خانه داری، نگهداری و تربیت فرزند، می‌تواند شغل دیگری نیز برگزیند و البته زن مسلمان ما، همسر و فرزند را قربانی موقعیت شغلی خویش نمی‌کند .

موقعیت اقتصادی دختران نیز با ازدواج، نه تنها به خطر نمی‌افتد، بلکه تا حدی برآورده نیز می‌گردد. دختر با ازدواج، حق دریافت مهریه و نفقه دارد و به ازای زحماتی که در منزل می‌کشد، می‌تواند از همسر خود اجرت المثل دریافت کند و در صورتی که همسرش از دنیا برود از دارایی او ارث می‌برد و نیز می‌تواند از اوقات خویش بهره بیش تری برده، شغلی نیز برگزیند .

12. در صورت احتمال ضرر در ازدواج، می‌توان به تقاضای فردی یا مدعی العلوم، حکم به معاینه پزشکی دختر داد و در صورت اثبات ضرر، منع قانونی جهت ازدواج قرارداد .

13. از همه مهم تر آن که: اکنون نیز در ثبت ازدواج دختران کم تر از ۱۳ سال منع قانونی وجود دارد، از این روی، هر چند در قانون مدنی کم ترین سن ازدواج ۹ سال است، ولی در عمل، سن ازدواج را ۱۳ سال قرار داده ایم .

14. از این امر مهم، نباید غفلت کرد که حذف هر ماده یا تبصره مصوب پس از انقلاب اسلامی، بسیاری را گستاخ خواهد کرد تا با فشار تبلیغاتی و فرهنگی روزافزون، ما را وادار به حذف سایر مصوبات پس از انقلاب کنند و قانونها را تا جایی که امکان دارد برابر با قانونهای بین المللی (وبیگانه با احکام دینی) قرار دهند .

پیشنهاد پایانی

برای رفع دشواریهای اجرای قانونهای مربوط به سن ازدواج دختران بر مبنای فقه غنی شیعه پیشنهاد می شود :

الف. مراد از مصلحت در نکاح دختر زیر سن نه سال مشخص گردد، بویژه در جامعه های دگرگونی یافته امروز که عوامل بسیار در انتخاب همسر مناسب دخالت دارد .

ب. روشن شود که چه مرجع قانونی، مسئول بررسی وجود مصلحت یا نبود آن در ازدواج دختر یا پسر صغیر است، تا در صورت نبود مصلحت، حکم به باطل بودن یا نفوذ نداشتن عقد بدهد .

ج. بیان شود: در صورت راضی نبودن دختر و پسر پس از بلوغ (یا پس از رشد) نسبت به این ازدواج، حکم به فسخ عقد ازدواج داده شود. این حکم برابر پاره ای از روایات ۱۴۴ بوده و نیز به دلیل وجود ضرر در زندگی مشترک بدون میل و رغبت و حکم به پرداخت نفقه و مهریه توسط زوج با این که راضی به این زندگی با زن نیست، و حکم

به تمکین و پذیرش سیطره شوهر توسط زن بر خلاف هرگونه میل و رغبتی به این ازدواج .

در اساس، وجود این ضرر، دلالت می کند بر نبود مصلحت در درستی این نوع ازدواج .

د. زمان تصمیم گیری دختر برای ازدواج خود، از زمان بلوغ و رشد عقلی دختر جهت تصمیم گیری، طرح گردد و پیش از رشد، اذن پدر یا جد (یا در صورت نبود آنان، حاکم) به شرط رعایت مصلحت دختر، در ازدواج او مطرح گردد. در نتیجه، امکان ازدواج دختر پیش از رشد، به دلیل وجود مصلحت برای دختر، وجود داشته باشد .

هـ تا پیش از نه سالگی، ازدواج ممنوع است و پس از آن نیز، اگر ثابت شد که آمیزش زیان دارد مانع قانونی جهت این امر، تا برطرف شدن زیان، قرار داده شود .

پی نوشتها :

- 1.سوره (توبه)، آیه ۵۹.
- 2.سوره (نور)، آیه ۵۸.
- 3.سوره (نساء)، آیه ۶.
- 4.سوره (انعام)، آیه ۱۵۳؛ (اسراء)، آیه ۳۴.
- 5.سوره (یوسف)، آیه ۲۲.

6.سوره (کھف)، آیه ۸۲

7.سوره (حج)، آیه ۵.

8.سوره (قصص)، آیه ۱۳.

9.

...

این قسمت از فایل حذف شده است...

**آنچه ملاحظه می کنید، تنها بخشی از فایل اصلی می باشد
جهت دسترسی به متن کامل با پسوند ورد، فایل را خریداری نمایید.**

...

(122.جواهر الکلام)، ج ۳۳/۲۶.

(123.وسائل الشیعه)، ج ۱۸ / ۴۱۱.

124.حدیث ۱، ۴، ۵ و ۲۰ از احادیث ۹ سال.

125.آیت الله خوئی در مستند العروة، ج ۱۵۰/۶، می نویسد:

(ما به روایات عمار عمل نمی کنیم؛ زیرا به خاطر لغزشها و اشتباههای فراوانی که دارد،
کم تر روایتی از او، خالی از اضطراب در لفظ، یا معناست؛ از این روی، نمی شود، به
روایات نقل شده از وی اطمینان کرد.)

صاحب وافى و علامه مجلسى مى گویند: اگر راوى، فردى غیر از عمار مى بود، به
روایت حکم مى کردیم.

126.سند عمل کرد کنفرانس جهانی زن در پکن، پاراگراف ۲۷۴.

127. مجله (زن روز)، شماره ۱۶۴۷؛ مجله (پیام زن)، اردیبهشت ۷۷.

128. مجله (زن روز)، شماره ۱۶۴۹.

129. مقام معظم رهبری:

(وداشتن دختران کم سن و سال به ازدواج، حرکتی در جهت تضعیف زن و نادیده گرفتن حقوق اوست و قانون، باید با آن مقابله کند و زنان نیز، با آگاهی، هوشیاری و رشد و معرفت خود در مقابل این گونه تعدیات بایستند).

13. مطالب این بخش، بیش تر از این کتابها گرفته شده است: (ژینکولوژی اطفال و

کودکان)، (بیماریهای زنان) نواک، (گزیده اساسی طب کودکان)، نلسون، (آبستنی و

زایمان)، ویلیامز، (خلاصه روان پزشکی، علوم رفتاری، روان پزشکی بالینی)، کاپلان،

سادرک، (روان شناسی رشد کودک و نوجوان).

131. مجله (تربیت)، شماره ۳، سال ۸.

132. مجله (قضایی و حقوقی دادگستری جمهوری اسلامی ایران)، شماره ۴/۷۵.

(133. گزیده اساسی طب کودکان)، نلسون.

134. همان مدرک.

(135. خلاصه روان پزشکی) (علوم رفتاری، روان پزشکی بالینی) کاپلان، سادرک،

چاپ ششم، ۱۹۹۱.

(136. ژینکولوژی اطفال و نوجوانان)، فصل چهارم.

137. مجله (پزشکی قانونی)، شماره ۱۲.

138. مجله (پیام زن)، شماره ۲، سال ۷.

139. همان مدرک، به نقل از رئیس کمیسیون زنان و خانواده.

(140.تحریر الوسیلہ), ج ۲/۲۵۴.

(141.جواهر الکلام), ج ۲۹/۱۷۳, ۲۰۰.

(142.سرائر), ج ۲/۵۷۰.

143.سوره (بقره) آیه ۲۲۸, ۲۲۹, ۲۳۸, ۲۳۶; سوره (نساء) آیه ۱۹; سوره (طلاق) آیه

۲, ۶.

144.حدیث ۲۱ از احادیث ۹ سال و حدیث ۴ از روایاتی که اشاره به بلوغ دختران

دارند و به مفهوم مخالف روایت ۵ از همین روایات و روایت ۷ از روایاتی که اشاره به

بلوغ دختر و پسر دارند .